

PROPUNERI DE POLITICI

De ce trebuie revizuit sistemul de cotă dublă?

Ce este sistemul de cotă dublă?

Sistemul de cotă dublă este un mecanism electoral, conceput pentru a asigura o reprezentare echitabilă a femeilor și bărbaților pe listele de candidați în cadrul alegerilor legislative și locale. Acesta combină două reguli principale pentru întocmirea listelor electorale: 1) Cota de reprezentare procentuală, care prevede că pe fiecare listă cel puțin 40% dintre candidați trebuie să fie de fiecare sex; 2) Regula de plasament, care obligă partidele politice să distribuie uniform candidatele și candidații pe parcursul întregii liste (în prezent, minimum patru persoane de fiecare sex la fiecare zece poziții), pentru ca femeile să nu fie concentrate în partea de jos a listei, acolo unde șansele de a obține un mandat sunt minime.

Tranziția Republicii Moldova către un sistem electoral incluziv a început în 2006 și s-a aplicat integral în 2021, eliminând practica partidelor de a include femei doar formal, pe poziții inferioare și neeligibile. Aliniat la standardele internaționale (CEDAW și Consiliul Europei), acest mecanism reprezintă un instrument esențial pentru asigurarea unei reprezentări de minimum 40% a fiecărui sex, reflectând structura unei societăți în care femeile constituie jumătate din populație. În plus, sistemul este simetric și protejează ambele genuri, fapt demonstrat la alegerile locale din 2023, când Comisia Electorală Centrală a obligat refacerea unor liste din cauza subreprezentării candidaților bărbați.

De ce este nevoie de o nouă etapă de reformă?

Sistemul funcționează, dar nu și-a atins întregul potențial. Respectarea formală a cotei nu se traduce automat în mandate, pentru că femeile sunt adesea plasate pe poziții neeligibile. În plus, formula actuală de plasament a fost gândită pentru liste împărțite în blocuri de câte zece poziții și nu se potrivește listelor scurte sau cu număr impar de locuri din alegerile locale (de exemplu 9, 13 sau 27 de mandate): acolo, pragul de 40% produce numere fracționare, iar rotunjirile inevitabile generează abateri de la cotă. Nu în ultimul rând, cota imperativă de 40% pentru componența Guvernului a fost eliminată în 2017, lăsând reprezentarea în executiv la voiața conjuncturii politice. În contextul procesului de aderare la Uniunea Europeană, în care reprezentarea echilibrată de gen este un standard asumat, acesta este momentul pentru a consolida cadrul.

Ce arată datele?

Analiza ultimelor procese electorale din Republica Moldova confirmă o realitate clară: acolo unde legislația impune constrângeri ferme și formule de plasament, reprezentarea crește semnificativ. În schimb, în zonele nereglementate sau lăsate la discreția exclusivă a partidelor, subreprezentarea femeilor rămâne accentuată.

Sistemul de cotă dublă, aplicat integral pentru prima oară la alegerile parlamentare anticipate din iulie 2021, a avut un impact evident asupra reprezentării echitabile de gen: de la valorile modeste din trecut, aplicarea integrală a cotei a adus un record istoric de 41 de deputate din 101. Această tendință s-a consolidat la alegerile parlamentare 2025, unde femeile candidate au constituit 44,5% din totalul înscrișilor, iar mandatele obținute de acestea au ajuns la 36,6% imediat după alegeri și 39,6% după remanieri. La alegerile locale generale 2023, candidatele au constituit 45,3% pentru consiliile raionale și municipale și 47,2% pentru consiliile locale, iar reprezentarea efectivă în funcție a atins 33,3% în consiliile raionale și municipale (față de 18,6% în 2015) și 40,3% în consiliile locale (față de 30,6% în 2015). Cu toate acestea, au continuat să existe impedimente: femeile ocupau doar 18,2% din primele poziții ale listelor raionale și municipale, în timp ce 7,7% din listele raionale și municipale și 8,7% din cele locale au înregistrat abateri de gen (în defavoarea femeilor) din cauza dificultăților tehnice ale formulei „4 din 10” la listele scurte.

În cazul funcțiilor executive de primar, unde nu se aplică prevederi legale de reprezentare, dinamica este extrem de lentă: doar 24% dintre primarii aleși în 2023 sunt femei, cu o creștere de doar 2 puncte procentuale față de 2019. Proiecțiile statistice indică faptul că, în ritmul actual, Republica Moldova va atinge o pondere de minimum 30% a femeilor primare abia în anul 2035, dovedind că fără o intervenție legislativă specifică, funcțiile executive de vârf la nivel local rămân segregate.

O situație similară se atestă și la nivelul executiv central. Eliminarea cotei imperative de 40% pentru componența Guvernului prin Legea nr. 136/2017 a determinat reducerea ponderii femeilor în executiv, de la 41% în Guvernul Recean (februarie 2023) la 22% în Guvernul Munteanu (sfârșitul anului 2025, 4 femei din 18 membri).

Dincolo de barierele legislative, datele indică și impedimente culturale în calea participării politice. Ponderea persoanelor care consideră că femeile „nu au ce căuta în politică” a crescut de la 18,2% în 2021 la 26,2% în 2025, infirmând ipoteza că egalitatea ar evolua „natural”. Aceste prejudecăți se traduc direct în preferințe electorale asimetrice: 31,7% dintre cetățeni ar prefera un bărbat în funcția de președinte al țării (față de doar 3,3% care ar alege o femeie), în timp ce pentru funcția de deputat raportul este de 23,2% pentru bărbați versus 3,2% pentru femei. Această barieră este accentuată și de comportamentul instituțiilor mass-media în campaniile electorale, unde femeile candidate beneficiază de o vizibilitate redusă în dezbaterile televizate de maximă audiență. Acest dezechilibru menține o stare de „satisfacție pasivă” în rândul electoratului, aproape jumătate din populație (49,1%) considerând în mod eronat că nivelul actual de reprezentare a femeilor în Parlament este deja „suficient”, ceea ce reduce presiunea publică pentru măsuri de incluziune mai ferme.

BARIERA

- ⊗ Actuala regulă „minimum 4 candidați la fiecare 10 locuri” permite concentrarea femeilor în partea inferioară a decilelor și la finalul quintilelor, iar la alegerile parlamentare 2025 bărbații au continuat să predomine în primele segmente ale listelor electorale, fapt ce reduce semnificativ șansele de eligibilitate a candidadelor.
- ⊗ Formula „4 din 10” presupune că listele se împart în blocuri de câte zece poziții. La alegerile locale, însă, multe consilii au liste scurte sau cu număr impar de locuri (de exemplu 9, 13, 27 sau 35 de mandate), care nu pot fi împărțite în astfel de blocuri. În plus, pragul de 40% aplicat unui număr mic sau impar de locuri dă rezultate fracționare: într-un consiliu cu 27 de locuri, 40% înseamnă 10,8 candidați, cifră pe care partidele sunt nevoite să o rotunjească. Din aceste rotunjiri apar abateri tehnice de la cotă, care defavorizează, cel mai des, femeile.
- ⊗ Înlocuirea în 2017 a obligației imperative de 40% pentru componența Guvernului (consacrată prin Legea nr. 71/2016) cu o normă de simplă diligență prin Legea nr. 136/2017 a transformat cota dintr-un standard verificabil într-o orientare lipsită de efecte juridice concrete.
- ⊗ Cadrul juridic actual nu prevede un mecanism de sancționare a nerespectării principiului reprezentării echilibrate, motiv pentru care componența de gen a Guvernului rămâne dependentă de conjunctura politică atât la momentul învestiturii, cât și ulterior, în cazul remaniierilor ministeriale.
- ⊗ Stereotipurile patriarhale se accentuează în loc să se atenueze odată cu timpul, prejudecățile crescând inclusiv în rândul tinerilor între 18 și 29 de ani, iar percepția că nivelul actual de reprezentare a femeilor ar fi „suficient” reduce presiunea publică pentru consolidarea măsurilor de incluziune.

SOLUȚIA

- ✓ Art. 68 alin. (3) din Codul Electoral nr. 325/2022 să fie revizuit prin înlocuirea formulei „minimum patru candidați la fiecare zece locuri” cu alternanța strictă 1/1 (sistemul zip), cu sistemul 2/1 sau cu sistemul 3/2, formule care asigură distribuția echilibrată a candidadelor și candidaților pe întreaga listă, inclusiv în pozițiile cu cele mai mari șanse de obținere a unui mandat.
- ✓ Codul Electoral să adopte o formulă de plasament aplicabilă listelor de orice lungime. Spre deosebire de „4 din 10”, sistemele 2/1 (cel puțin un candidat de sex opus la fiecare două poziții) sau 3/2 (doi la fiecare cinci poziții) se aplică pe segmente scurte și consecutive, nu pe blocuri de zece. Astfel, ele funcționează corect și pe listele mici sau impare, fără rotunjiri și fără abateri tehnice de la cotă.
- ✓ Legea nr. 136/2017 cu privire la Guvern să fie modificată prin reintroducerea expresă a obligației imperative ca fiecare sex să fie reprezentat cu cel puțin 40% în componența executivului, restabilind astfel standardul normativ consacrat anterior prin Legea nr. 71/2016.
- ✓ Procedura de învestitură parlamentară să fie condiționată de respectarea cotei de 40% în lista propusă a Guvernului, iar obligația de menținere a echilibrului de gen să se aplice și în cazul fiecărei remanieri ministeriale, conferind astfel cotei o forță juridică efectivă.
- ✓ Sistemul de cotă dublă să fie menținut și consolidat ca instrument structural de corectare a dezechilibrelor de gen, în acord cu Recomandarea Rec(2003)3 a Consiliului Europei și cu standardele Comisiei de la Veneția privind legitimitatea măsurilor speciale temporare.

Scanează spre notă

